

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

НОВЕ СЛОВО У ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ:

рецензія на монографію Кушнарьова І. В.

«Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація»¹

Політична корупція – «хвороба» суспільства та держави від древніх часів і до сьогодення. Різноманітні зловживання в політиці фактично виникають синхронно з її появою. Предметом наукових досліджень політичної науки політична корупція стала ще у 1970-х роках, але її вивчення перебуває у постійній динаміці з огляду на мінливість політичного процесу, перманентні зміни у його конфігурації, появу щораз нових корупційних практик. Наявні наукові розвідки щодо корупційних зловживань у політиці викликають більше запитань, аніж дають відповідей. Політична корупція розглядалася призму багатьох дослідницьких підходів і методологій, але наразі відсутні відповіді щодо дієвих методів протидії цій соціальній проблемі.

В Україні відсутнє нормативно-врегульоване визначення політичної корупції за наявності численних інтерпретацій цього поняття. Безумовно, слухними є її характеристики як прояву тіньової, неформальної політики, латентної політики, підривного механізму, який посягає на стабільність будь-якої інституційної системи. У рецензованому рукописі автор підкреслює, що політична корупція становить загрозу національній безпеці держави, позаяк зумовлює неформальну інституціалізацію, подальшу деградацію державних інститутів, звужує публічний простір, ускладнює циркуляцію еліт і призводить до монополізації політичного ринку. Цілковито погоджуємося з І. В. Кушнарьовим, що сучасна політична корупція є типом рентозорієнтованої опортуністичної поведінки політичних акторів, спрямованої на реалізацію владних інтересів і набуття певної користі від участі в політичному процесі.

Відзначимо, що авторська політологічна теоретико-методологічна концептуалізація поняття «політична корупція» ґрунтується на методологічних засадах неоінституціоналізму, а також використовує пізнавальний потенціал аксіологічного підходу та компаративістики. З таких позицій політична корупція науково обґрунтовано визначається І. В. Кушнарьовим як деструктивний різновид неформальних інститутів підривного партикулярного характеру, який зумовлює неправомірне використання суб'єктами політичного процесу з корисливих мотивів ресурсів влади в позасуспільних інтересах, приватизацію публічних ресурсів за умов слабкості формальних і конструктивних неформальних інститутів.

Автором сконструйовано політично-корупційну систему, яка охоплює великий спектр протиправних дій і проявів бездіяльності, спрямованих на нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень із метою отримання особистих чи групових вигод. Цю систему, на думку І. В. Кушнарьова, утворюють такі види політичної корупції, як: партійна, електоральна, лобістська, представницька, клієнтарно-патронажна, судова та ін.

¹ Кушнарьов І. В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація: монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Видавництво «Юридична думка», 2018. – 408 с.

Для аналізу практики політичної корупції та накопиченого за кордоном досвіду антикорупційної протидії автор обрав низку держав: країни Південної Європи, які перебувають під впливом фінансової кризи (Греції, Італії, Португалії та Іспанії); розвинені держави Західної Європи з високими антикорупційними показниками (Велика Британія, ФРН); США; азійські держави із контрастними форматами антикорупційної протидії (Сінгапур, Гонконг, КНР); країни Центральної та Східної Європи, інтегровані до ЄС, які зберігають високі показники політичної корупції (Болгарія, Румунія). Особливий інтерес становлять авторські роздуми щодо політичної корупції на теренах пострадянського простору (аналізуються держави Балтії, Північного Кавказу, Центральної Азії, Російської Федерації; особлива увага приділена Україні). Дослідження І. В. Кушнар'ова засвідчило відмінні моделі розвитку, обрані ними, і таким же відмінним є їх сучасне сприйняття політичної корупції, сконструйовані антикорупційні стратегії.

У рецензованій монографії зацентровано, що для сучасної України характерне своєрідне ціннісне протистояння «антикультури корупції» та «культури антикорупції». Успішна антикорупційна політика, на нашу думку, попри значну кількість стратегій, концепцій, доктрин тощо є неможлива без фундаментальних зрушень у суспільній та індивідуальній свідомості, істотних позитивних коректив у нормах, правилах і поведінці не лише цільових груп (політиків, державних службовців та ін.), а й пересічних громадян як важливих політичних акторів.

Автор наголошує, що попри те, що політична корупція на українських землях має певні історичні традиції, а також те, що довгий час існувало й великою мірою зберігається толерантне ставлення українців до різних видів корупції, корупційні цінності не є частиною української ментальності. Упродовж багатьох років українцям завуальовано нав'язувалася прийнятність і майже безкарність корупційної поведінки. У результаті сформувався феномен «корупційного прагматизму», який може бути подоланий запуском справді ефективних механізмів антикорупційної протидії, реальною відкритістю та прозорістю влади, очевидністю неприпустимості безкарності за злочини корупційного характеру тощо. Цінними видаються авторські висновки про необхідність формування однозначного розуміння громадянами важливості протидії корупції, усвідомлення її неприйнятності за бажання розбудови демократичної державності. Мінімізація політичної корупції, на слушне переконання автора, видається можливою шляхом подолання правового нігілізму та формування у суспільстві розвиненої демократичної політико-правової культури на основі антикорупційних цінностей.

Загалом наукові положення, висновки, представлені у рукописі, мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Структура монографії є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Рецензоване дослідження І. В. Кушнар'ова є самостійним і оригінальним. Ці характеристики рецензованої монографії уможливають позитивну оцінку праці І. В. Кушнар'ова «Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація».

Рецензована монографія розширює рамки пізнання політичної корупції засобами політологічного інструментарію, може слугувати ґрунтовною теоретико-емпіричною базою для вироблення цілісної концепції політичної корупції.

Пашина Н. М.,

доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин і
зовнішньої політики,
Маріупольський державний університет.